

Рекомендации будут полезны для педагогов изобразительного искусства, учителей начальных классов.

Ключевые слова: ученики начальной школы, компетентности, методы и приемы.

Marchuk Zh. S., Teacher-Methodologist, Teacher of Fine Art in Gymnasium No. 290, Kyiv, Ukraine, marchuk_zh@ukr.net

Methods of teaching art of primary students in the New Ukrainian School

The article outlines the importance of familiarizing the teacher of artistic disciplines with new methods of learning in the context of the implementation of the concept of the New Ukrainian School. The author analyzes the different types of teaching methods recommended of the New Ukrainian School on the platform "Online Course for Primary School Teachers" adapted in their own pedagogical practice. It is presented the most expedient methods that can be use during art lessons – intelligence cards, cubing, lapbook, storytelling etc. The recommendations for their introduction into the practice of working with pupils of 1-4 grades have been given by the example of concrete tasks at art lessons, which will be useful for teachers of fine arts, primary school teachers.

It is concluded that not all of the teaching methods offered on the platform "Online Course for Primary School Teachers" are new, for example, brainstorming, mind-mapping. However, due to changes in the "Art" program, in particular, the emergence of the content line of communication through art, attention should be paid how to organize communication on artistic themes, group work with students using such methods as cubing, storytelling, lapbook, Intelligence card. Proper selection of technologies and methods according the purpose and content of learning, age-related features of students will contribute to the development of their cognitive abilities, skills and abilities to use the acquired knowledge in practice, prepare students for self-education, develop their outlook and educate a creative person during active and understandable learning process.

The prospect of further research is to adapt new general methods in artistic education, develop methodological recommendations how to use them according to the peculiarities of modern children and specifics of the subject of Art.

Keywords: primary schoolchildren, competences, methods and techniques of teaching.

Стаття надійшла до редакції 11.04.2019 р.

DOI <https://doi.org/10.32405/2308-8885-2019-2-30-39>

УДК 37.091.33 : [655.262 : 7.047] : 373 (477)

Фижделюк Віра Юріївна,

заступник директора Вишницького коледжу прикладного мистецтва ім. В. Ю. Шкрібляка, викладач рисунку, м. Вишниця, Чернівецька обл., Україна, verafizhdelyuk@gmail.com

Калинчук Євген Георгійович,

керівник фізичного виховання Вишницького коледжу прикладного мистецтва ім. В. Ю. Шкрібляка, м. Вишниця, Чернівецька обл., Україна, vkpmcollege@gmail.com

ТУРИСТИЧНИЙ ПЛЕНЕР: ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД РОБОТИ ЗІ СТУДЕНТАМИ

Розглянуто туристичний плер як форму роботи зі студентами коледжу в системі фахової підготовки спеціалістів образотворчого, декоративно-прикладного мистецтва та дизайну середовища (на базі Вишницького коледжу прикладного мистецтва ім. В. Ю. Шкрібляка). Висвітлено педагогічний потенціал туристичного плеру, що поєднує художню, краєзнавчу і фізично-виховну складові. Виокремлено етапи туристичного плеру: підготовчий, основний, заключний та методичні поради щодо їх реалізації. Наведено методичні рекомендації щодо виконання студентами пейзажу на плері.

Ключові слова: туристичний плер, плерерна практика, студенти коледжу, краєзнавча робота, фізичне виховання.

«...Прекрасний ландшафт має такий величезний виховний вплив на розвиток молоді душі, з яким важко змагатися впливу педагога».

К. Д. Ушинський

У навчанні майбутніх художників у різних ланках системи освіти – від художніх шкіл до вищої школи – одним із методів є малювання на плері під керівництвом наставника чи самотужки.

Вперше поняття «плерерний живопис» («плерер» – походить від фр. «plein air», що означає «відкрите повітря») з'явилося на початку XIX ст. У 30-х

– 60-х рр. XIX ст. у Франції група художників оселилася в селі Барбізон, вони писали з натури, з любов'ю зображуючи звичайні, скромні куточки рідної землі. Принципи проведення плеру сформувалися у другій половині XIX ст. в творчості майстрів імпресіонізму – К. Моне, К. Піссарро, О. Ренуара та ін. У Росії в другій половині XIX – початку XX ст. значних успіхів в цьому на-

прямку досягають І. Левітан, В. Серов, К. Коровін.

З українських митців пленерним малярством займалися Т. Шевченко, С. Світославський, С. Васильківський, П. Левченко, М. Пимоненко та ін. Тісно пов'язана з пленером творчість М. Глуценка, Г. Світлицького, Т. Яблонської та ін.

Різноманітні аспекти проблем організації і методики пленерної роботи зі студентами вивчали автори старої академічної школи (М. Д. Базанова, Г. В. Беда, В. В. Візер, А. А. Янковський, А. П. Яшухін) і сучасні дослідники.

У закладах вищої освіти мистецького спрямування пленерні курси та практики є важливою складовою у фаховій підготовці майбутніх художників та вчителів образотворчого мистецтва. У публікаціях сучасних науковців О. Сиви, А. Рудченко, А. Бусько, І. Пацалюк Т. Висікайло [11, 9, 3, 7, 1] здебільшого висвітлюються питання художньо-творчих особливостей проведення занять на природі, структури навчальних програм та методик виконання завдань на пленері. Автори особливо акцентують увагу на значенні пленерної практики для формування професійних компетентностей та особистісного розвитку фахівців у галузі мистецтва. Зокрема, відмітимо навчальний посібник «Основи живопису. Акварель», де дослідник В. Шпак розкриває властивості художніх матеріалів, природу світла й кольору, висвітлює методику акварельного живопису, подає приклади виконання етюдів для студентів та учнів художніх шкіл і студій [15, с. 91].

Методику комплексного виконання завдань з рисунку, живопису, скульптури під час пленерної роботи за принципами навчально-творчого підходу знаходимо у посібнику І. Туманова [13]. Дослідник вважає основоположним у фаховій підготовці досконале опанування засобів художньо виразності: «всі прояви і можливості мови мистецтва можуть і повинні всебічно використовуватись в освітньому процесі при підготовці фахівців будь-якої мистецької професії» [13, с. 272]; особливого значення у цьому процесі вчений надає єдності навчання і творчості студентів.

Дослідниця О. Сива висвітлює систему навчальних завдань для студентів – майбутніх художників-педагогів: представляє методику роботи, тематику завдань на різних курсах, звертає увагу на важливість пленерної практики як складової навчального процесу художньо-педагогічного вишу [10, с. 38].

Вказані дослідження стосуються переважно закладів вищої освіти III–IV рівнів акредитації, однак розпочинається така робота раніше – у коледжах. Вивчення організації і проведення пленерної практики студентів різноманітних мистецьких спеціальностей у виші та коледжі ще потребує своїх дослідників, як і апробація нових форм та методів роботи у цьому напрямі з окремими категоріями студентів, зокрема майбутніми спеціалістами з декоративно-прикладного мистецтва, які започатковують своє навчання в коледжах. З огляду на те, що в коледжах триває освоєння низки загальноосвітніх предметів, одним з яких є фізичне виховання студентів, та паралельно запроваджується фахова підготовка – спеціалізовані курси, частиною яких є пленерна практика, у навчально-виховному процесі таких установ виникають нові форми роботи зі студентами. Так, у Вишницькому коледжі декоративного мистецтва склалася особлива форма, що поєднала загальноосвітню і спеціальну фахову складові, освітній і дозвіллевий компоненти – так званий *туристичний пленер*, де інтегрується власне пленер, туристично-краєзнавча робота студентів і їх фізичне удосконалення. Тож **метою статті** є висвітлення значення пленеру в системі фахової підготовки спеціалістів декоративно-прикладного та образотворчого мистецтва на базі коледжу, розкриття особливостей такої форми роботи, як туристичний пленер, наданням методичних рекомендацій педагогам щодо його організації та етапів проведення на базі навчальних закладів (коледжі, ВНЗ).

Пленер є продовженням навчального процесу з підготовки фахівців. Під час роботи на пленері виявляються знання і навички студентів з опанування таких курсів, як композиція, живопис, рисунок, де також запланована самостійна робота, що й передбачає пленерні завдання.

Пленерна практика у Вишницькому коледжі проводиться тільки на першому курсі, однак обов'язковими є сезонні (2–3 денні) пленери навесні та восени. Метою пленерної діяльності є закріплення і поглиблення отриманих студентами знань і навичок з рисунку, живопису, композиції, вироблення вміння їх творчого застосування на відкритому просторі в умовах природного освітлення, а також сприяння набуттю ключових фахових компетентностей, необхідних для професійного становлення фахівця будь-яких спеціальностей.

Програма пленерної практики студентів упродовж усіх років навчання в коледжі будується на послідовності завдань від простих до складних і націлена на ретельне вивчення природи й опанування образотворчих умінь. Під час пленерної практики основоположними виступають практичні заняття: виконуються зарисовки, начерки, етюди, довгострокові етюди. На початку вивчаються дрібні рослинні форми: квіти, листя рослин, гілки дерев; поступово завдання ускладнюються – студенти виконують етюди елементів пейзажу та нескладні пейзажі. Вже на старших курсах студентам дають завдання на виконання пейзажу з архітектурними мотивами та архітектурного пейзажу.

У фаховій підготовці майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва пленерна практика має велике значення, оскільки вона сприяє становленню і фаховому самовдосконаленню, засвоєнню практичних умінь роботи різними художніми матеріалами, і головне – є важливим тренажером творчого опрацювання задумів і втілення їх у творчих роботах прикладного характеру.

Форми художнього навчання студентів (курси, пленерна практика, екскурсії, виставки та ін.), як і форми фізичного виховання (заняття, спортивні змагання, походи та ін.) та краєзнавчої роботи (екскурсії, польові експедиції), відзначаються специфікою, мають свої методики організації та проведення – вони застосовувалися і нині застосовуються у практиці роботи Вишницького коледжу. Однак викладачами коледжу було помічено, що в туристичних походах студенти роблять начерки і за-

мальовки краєвидів, пам'ятних місць, а потім виставляють їх у мережі Інтернет та обговорюють між собою. Саме це спонукало колектив педагогів замислитися над створення нової форми. З цією метою було проаналізовано традиційні форми і методи художнього, фізичного виховання.

Традиційно склалися такі форми фізичного виховання дітей та молоді, як уроки фізичної культури, фізкультурно-оздоровчі заходи – спортивні змагання, спартакіади, олімпіади. Також добре себе зарекомендували у фізично-оздоровчій роботі рухливі ігри та комплекси фізичних вправ на природі, спортивне орієнтування, ігрові змагання, загартовування, йога, танці тощо.

У мистецькій освіті – заняття образотворчого мистецтва, художні виставки, конкурси, пленери-екскурсії доповнюють навчальні курси рисунку, живопису, композиції, що містять відносно невеликий об'єм теоретичного матеріалу, але потребують чималої практичної роботи. Практичним спрямуванням відзначаються майстер-класи, які зазвичай проводяться в майстерні художника, де студенти наочно знайомляться з художніми прийомами живописного зображення і результатами виконання – картинами, а також швидко опановують різні техніки під керівництвом майстра.

Вважаємо, що доцільне і педагогічно виправдане поєднання різних форм та методів навчання забезпечує високу мотивацію до опанування професією, особливо якщо йдеться про творчу спеціальність. Тож у викладачів виникла ідея поєднати окремі форми роботи зі студентами з різних напрямів у туристичний пленер, що дало б можливість здійснювати художню підготовку і сполучати її з вивченням свого краю і фізичним удосконаленням.

Практика проведення туристичних пленерів довела їх значний потенціал. По-перше, це безпосереднє виконання спеціальних завдань з *фахової підготовки* студентів – завдань на відкритому просторі в умовах природного освітлення, удосконалення технік швидкого малювання, методів роботи різними матеріалами, пошук вдалого композиційного мотиву, виявлення колірних

відношень, поглиблення знань з тональної та лінійної перспективи. По-друге, *краєзнавча робота*, що полягає у дослідженні регіональних особливостей, культурно-історичних та природних пам'яток «наживо» – під час спілкування з мешканцями сіл, огляду будівель, споруд тощо. По-третє, *фізичний розвиток*, що позитивно позначається на здоров'ї та житті молодих людей, покращує їхні фізичні можливості і зовнішність. Зазначимо ще й вплив на розвиток емоційної і комунікативної сфер, адже такі заходи згуртовують викладачів і студентів та сприяють налагодженню спілкування, формування якостей партнерства, міжособистісної взаємодії.

Туристичний пленер як навчально-виховна форма, адаптована у навчально-виховному процесі Вишницького коледжу прикладного мистецтва ім. В. Ю. Шкребляка, вже став традиційним для студентів і викладачів. На щорічних туристичних пленерах «Весняний» та «Золота осінь» студенти мають змогу поглиблюватися і відтворити краєвиди рідного краю, розширити та удосконалити знання з рисунку, живопису, скульптури і – що найголовніше для художника декоративно-прикладного мистецтва – зібрати матеріал, який надалі інтегрується у творчі роботи, покращити свій фізичний та психоемоційний стан і паралельно досліджувати визначні пам'ятки архітектури Буковини.

Організацію та проведення туристичного пленеру умовно розділили на декілька етапів, щоб детальніше представити зміст і методи роботи для наших можливих послідовників у інших навчальних закладах:

І. Підготовчий етап. Керівниками призначаються досвідчені педагоги, які зуміють теоретично і практично підготувати студентів до роботи на відкритому просторі для виконання пленерного завдання і фізичного та краєзнавчого напрямів діяльності. На даному етапі ставиться триєдина мета-завдання туристичного пленеру:

- *мистецький напрям* – дослідження станів природи, зображення природних та архітектурних форм, композиційні мотиви, пошук колірних відношень, розвиток асоціативно-образного та

просторового мислення, творчих здібностей;

- *фізично-оздоровчий* – розширення рухового досвіду, вдосконалення навичок, життєво необхідних дій в природному середовищі, використання фізичних вправ як одного з головних чинників здорового способу життя, розуміння гармонійної взаємодії людини і природи, ціннісне ставлення до навколишнього середовища як до потенційного джерела здоров'я;

- *краєзнавчий напрям* – вивчення й огляд пам'яток архітектури чи природного заповідника, інтерв'ю з місцевими мешканцями для отримання відомостей про конкретні історичні пам'ятки регіону та глибшого і повнішого уявлення про край.

Відповідно до мети вибирають місцевість, об'єкти, розробляють маршрут, планують час виходу, орієнтовне прибуття, розташування, враховують прогноз погоди тощо. Керівникам туристичного пленеру видають маршрутний лист, де вказують час і місце проведення, завдання для студентів, інструктажі з техніки безпеки. Наявність лікаря під час заходу є обов'язковою.

Підготовчий етап передбачає тривалу і попередню роботу педагогів зі студентами. Так, на заняттях живописом рекомендується теоретично підготувати студентів до роботи на відкритому повітрі: повторити певний теоретичний матеріал і технічні прийоми живопису, ознайомитися зі зразками робіт майстрів сучасного пленеру, підготувати матеріали для виконання живописних робіт на місцевості тощо.

Також корисним для студентів у період підготовки до пленеру буде читання спеціальної літератури про художників-пейзажистів, їхніх щоденників, спогадів, листів, порад.

Студенти активно залучаються до підготовки необхідних навчальних інструментів та матеріалів для виконання пейзажів. Окрема група на чолі з керівником фізичного і краєзнавчого напрямку відповідає за підготовку спорядження – диктофонів для інтерв'ю, планшетів, мольбертів, художнього приладдя для живопису, фотоапаратів, спортивного та туристичного інвентаря, медичної аптечки, продуктів харчування.

II. Основний етап (тривалість 1–3 дні) – хід та рекомендації щодо проведення.

Після прибуття на місце актив самоврядування знайомить студентів з особливостями місцевості, технікою безпеки, планом і режимом на перший день.

Навчальна складова пленеру спрямована на особистісний розвиток майбутнього фахівця та розширення світогляду студентів і поєднана комплексно з відпочинком (рекреаційно-розважальна частина), оздоровленням та фізичним загартуванням.

Виконання пейзажних робіт на природі – це форма навчання, її головною метою є поглиблення спеціальних знань і вмінь, надбаних у процесі виконання завдань з рисунку, живопису, композиції в аудиторних умовах. Перед тим, як приступити до практики, потрібно акцентувати увагу студентів на тому, що закони побудови будь-якого живописного твору повинні бути дотримані в пленерних роботах. Звичайно, враховуються особливості різних видів пейзажу: парковий, міський, сільський, архітектурний тощо. Пейзажі можуть бути камерними чи панорамними, а за змістом це – короткочасні етюди, панорамний пейзаж, інтерпретація пейзажного мотиву, творча робота на основі пленерного сюжету.

З матеріалів можна використовувати різні, як графічні так і живописні засоби, – їхнє різноманіття тільки сприятиме розвитку творчих здібностей студентів та можливості краще виразити своє бачення натури.

Отже, під час роботи на пленері важливо дотримуватись послідовності ведення роботи:

- 1) підготовка необхідних інструментів та матеріалів;
- 2) вибір мотиву;
- 3) виконання композиційного пошуку;
- 4) робота над етюдом;
- 5) узагальнення та завершення роботи.

Існують деякі принципові засади в методиці роботи на відкритому повітрі:

- робота пишеться тільки на природі, крім довготривалого пейзажу (у кількості сеансів);

- етюд може стати допоміжним;
- окремі явища природи потребують швидкого зображення;
- головним, об'єднуючим чинником пейзажного твору є поєднання простору, світла й атмосферного середовища;
- знайти зв'язок і звести в єдине ціле окремі частини мотиву пейзажу;
- досягнення гармонійного живописного результату.

Початківцю буває складно одразу розібратися в своїх враженнях від пейзажу, знайти головне, підпорядкувати деталі, вибрати правильний ракурс, точку зору. Крім того, тут (у порівнянні із завданнями, які виконуються в аудиторії: натюрморти, портрети, тематичні постановки) з'являються зовсім інші виміри, масштабність, просторовість, багатоплановість, зміна освітлення тощо. Саме тому рекомендуємо розпочинати знайомство з пленерною практикою із зарисовок дрібних форм, таких як трава, квіти, каміння, гілки в їх природному середовищі. Потім залучаємо студентів до такого цікавого та важливого завдання, яке можна назвати «Портрет героя» – це передача характеру, особливостей головного об'єкта: дерева, куща, стовбура. Наступним кроком стає поєднання окремих предметів з довкіллям: дерева з небом, рослини з лугом, каміння з річкою та інше. І поступово здійснюється перехід до написання пейзажу з багатоплановим простором.

На початку студентам потрібно знайти мотив, відзначити в ньому характерне, що надалі стане основним акцентом. На цьому етапі важливо «написати пейзаж у голові», продумати послідовність роботи, постаратись уявити його в завершеному вигляді.

Розпочинати роботу слід з композиції: визначити точку зору, лінію горизонту, масштаб об'єктів, рух основних мас зображення. Слід уникати поділу площини на рівні частини чи то по горизонталі, чи по вертикалі. Можна виконати також пошукові начерки та зарисовки. Далі пишеться етюд великими тонально-колірними відношеннями, починаючи з загального: небо, земля, дерева, поступово переходячи до пророблення деталей, виявлення фор-

ми об'єктів, розташованих на першому плані. У процесі цього слід постійно порівнювати зображення з натурою, частіше відходити від полотна, щоб вчасно вносити правки та корективи. Як правило, перший план пишеться більш детально, з виявленням об'єму, контрастніше, енергійніше по колірному вирішенню. Дальні плани – менш виражені, вони пом'якшені світлоповітряним середовищем, освітленням, також зникає об'ємність, об'єкти здаються плоскими. Біля горизонту предмети набувають холодного (блакитного, фіолетового, сіруватого) відтінку. Важливим у пейзажі є небо, оскільки воно впливає на стан освітлення, загальний колорит та настрій пейзажу в цілому.

На завершальному етапі роботи слід подбати про те, щоб досягти цілісності зображення, послабити дальні плани та підкреслити деталі на передньому зображенні, узгодити тонально-колірні закономірності, що важливо в пейзажному живопису.

Професійному зростанню студентів сприяє аналіз етюдів товаришів, спілкування, колективне обговорення питань – усе це дуже корисно та ефективно для оволодіння майстерністю пейзажного живопису. Такий аналіз здійснюється під час вечірнього обговорення – педагогу важливо організувати цей «вечірній час» так, щоб у живій дискусії студенти висловлювали своє бачення, аргументували його.

Індивідуальне сприйняття наштовхує на найрізноманітніші підходи у створенні образів. А з другого боку, перетворюючи предмет, людина глибше пізнає його. Одержавши навчальне завдання від викладача, студент «звільняється» від диктату його мислення, діє на власний розсуд, використовуючи власне кольоровідчуття, вирішуючи просторові, пластичні та образні завдання.

Краєзнавчий напрям включає різні дослідницькі методи для вивчення, збереження природних та історико-культурних ресурсів краю:

- вивчення і огляд пам'яток архітектури, їх фотографування, пошук подальшої інформації, її обробка і презентації;
- знайомство з Карпатським заповідником, фотомисливство;

- інтерв'ю з місцевими мешканцями;
- обстеження туристично-краєзнавчих маршрутів;
- облаштування туристично-краєзнавчих стежок.

Головний зміст таких подорожей – знайомство з живою природою, місцевими звичаями і культурою, усвідомлення відповідальності за збереження довкілля, вивчення пам'яток природи та культури, насолодження їхньою красою, прагнення відтворити цю красу образотворчими засобами. Краєзнавча робота є не основною в туристичному плері, однак під час подорожей студенти набирають до свого багажу інформаційний фактаж – документальний, візуальний, що дозволяє з ним працювати в аудиторних умовах. Часто зібраний матеріал входить до рефератів, фотоальбомів, стає об'єктом творчих робіт, надихає студентів на нові ідеї.

Звичайно, лівова частка часу припадає саме на виконання пейзажу. Однак, **фізичний складовий** відведено свою роль, зважаючи на вік студентів. Юнаки і дівчата 16–18 років досягають високого рівня фізичного розвитку і мають значний руховий досвід. У цьому віці в основному завершується фізичний розвиток організму, м'язи у хлопців стають рухливими, здатними швидко переходити від напруження до розслаблення і навпаки; у дівчат же м'язова система вдосконалюється дещо повільніше, завершується формування нервових клітин великих півкуль головного мозку, відбувається їхній інтенсивний функціональний розвиток, насамперед вдосконалення коригувальних функцій. Дуже корисними в цей період є ігри, естафети, змагання на координацію рухів, які вимагають сили та спритності.

Дослідниками виявлено, що завдяки фізичному вихованню, загартовуванню організму з урахуванням індивідуальних, вікових і статевих особливостей досягається вищий рівень фізичної сили. У молоді, яка регулярно займається фізичною працею та спортом, м'язи розвиваються дуже швидко. Разом із м'язовим компонентом тіла добре розвивається і скелет. Треновані люди сильні, витривалі, працездатні, спритні, рухи тіла в них є точними і координованими [4, с. 140].

Зважаючи на низьку загальну активність студентів, малорухливий спосіб життя, їхнє захоплення гаджетами, що є проблемою сучасної молоді, одним із завдань фізичного виховання вважаємо навчання студентів самостійно підтримувати високий рівень фізичної працездатності, пізнавати свої рухові здібностей. Французький лікар А. Труссо писав, що рух за своєю дією може замінити будь-які ліки, але всі ліки у світі не можуть замінити рух [5, с. 88].

Фізичні навантаження (в межах допустимого) на чистому гірському або лісовому повітрі є цілющими, адже позитивні емоції поліпшують здоров'я, породжують позитивну мотивацію і бажання систематично займатися фізичними вправами, переживати миттєвості задоволення від певного досягнення, відчувати радість буття. Це довели своїми дослідженнями науковці Л. Індиченко, І. Мироненко, І. Кайданович, В. Вінник, В. Кінденко, С. Сичова та ін.

З метою фізичного виховання під час туристичних плерів нами використовуються:

- *оздоровчі ігри*, які сприяють гармонійному розвитку організму юнаків та дівчат, формують правильну поставу, підвищують працездатність, зміцнюють здоров'я;
- *змагання та естафети* для підвищення спритності та витривалості;
- *комплекси з елементами фітнесу*, що поліпшують настрої, додають впевненості в собі, змінюють світогляд, покращують взаємозв'язок із навколишнім світом;
- *вправи пілатесу*, які включають в роботу велику кількість м'язів одночасно і не мають протипоказань при правильному підборі комплексу; тому рекомендуємо їх і дівчатам, і хлопцям без обмежень;
- *вправи йоги* під час туристичного плеру (ранок, вечір) додають бадьорості, покращують не тільки самопочуття, а й міжособистісні стосунки в поході; дослідження показують, що йога знижує ризик розвитку серцево-судинних захворювань завдяки поліпшенню артеріального кровотоку;
- *загартовування повітрям, водою, сонцем* (повітряно-сонячні ванни,

ходінням босоніж) підвищує стійкість організму до різних несприятливих умов, фізичну й розумову працездатність, тонус центральної нервової системи, покращує кровообіг; обов'язковим є поступове і послідовне збільшення дозування процедур;

- *вікторини на спортивну тематику* дають позитивну і необхідну інформацію про харчування, гігієну, здоровий та активний спосіб життя, про те, як спортивні заняття піднімають самооцінку і сприяють самовизначенню особистості, дають змогу поспілкуватися з одногрупниками та однодумцями, зокрема подискутувати з приводу інноваційних підходів у плерному навчанні.

Фізичне виховання тісно пов'язане з туристичним напрямом, адже поряд із названими формами застосовуються вправи на орієнтування на місцевості, відпрацьовуються завдання на постановку намету, розпалювання вогнища і його консервація та ін. Цікавими є практичні заняття зі збору лікарських рослин.

Із поверненням до навчальних занять після туристичних плерів робота студентів у коледжі продовжується: узагальнюються матеріали, оформлюються роботи і світлини, йде підготовка до виставки, аналізуються презентаційні матеріали з краєзнавства.

III. Підбиття підсумків. Підготовка робіт студентів до виставки і її проведення. Самостійне створення каталогу, афіш про відкриття виставок творчих робіт є своєрідним звітом про роботу. Галерею організовують у середовищі закладу, місцевому Будинку художника чи обласних виставкових залах. Обов'язковим також є аналіз робіт самими студентами і викладачами. Саме це дає наочний приклад шляху створення мистецьких творів від ідеї, задуму до кінцевого результату і оцінки фахівцями, що сприяє розвитку самостійності, допомагає глибше усвідомити специфіку пейзажу, активізує творчу діяльність.

Після плерів студенти також виступають з доповідями на студентських конференціях, де презентують роботи з краєзнавства, пишуть статті у студентсь-

кі збірники, узагальнюють краєзнавчий матеріал у вигляді проектів.

Важливо, що звітують про результати такої роботи не тільки студенти, а й викладачі. Щорічно викладачами коледжу випускається посібник «Практикум технологій навчання» [8], де частково презентуються методи і форми роботи, опрацьовані у ході туристичних пленерів.

Висновки. Вважаємо, що сучасна підготовка студентів мистецьких спеціальностей у коледжах має відповідати вимогам часу і потребам студентів. Розроблена й адаптована в навчально-виховному процесі Вишницького коледжу декоративного мистецтва форма туристичного пленеру, що поєднала завдання художньої підготовки студентів, їхнього фізичного виховання і краєзнавчої роботи, навчальний і дозвілєвий компоненти, показала свою дієвість і ефективність.

Спостереження за природними об'єктами і зростання професійної живописної майстерності під час пленеру є глибоко взаємопов'язаними складовими. Творчий підхід до зображення пейзажу базується на тих зорових образах і враженнях, які живописець отримує у роботі з природи. У результаті спілкування з природою у студентів з'являється натхнення на створення інтерпретації пейзажного мотиву: чи то графічна, чи живописна, чи декоративна композиція.

Не можна оминути значення пленеру в набутті вихованнями коледжу і колористичних навичок, розуміння колірної гармонії. Роль впливу кольору на всі сфери нашого життя величезна. Колір знайшов застосування в промисловості, медицині, побуті тощо. Тому робота з живим натурним матеріалом – це джерело творчих задумів і вдалих художніх рішень студентів, які продемонстрували цікаві роботи.

Практика на пленері передбачає активну самостійну роботу студентів із вирішенням різних технічних, пластичних, композиційних та образних завдань, з постановкою варіантності виконання будь-якого сюжету, а успішний результат сприяє вдосконаленню професійної майстерності, розвитку творчої ініціативи і загалом – якостей самостійної, творчо мислячої особистості.

Туристичний пленер позитивно впливає на емоційний стан студентів і покращує здоров'я за умов ретельної і продуманої підготовки. Оптимізація фізичного розвитку студента в комплексі з виконанням пленерних завдань спрямована на всебічне вдосконалення властивих кожній людині фізичних якостей і особистих мистецьких здібностей для поєднання духовних і фізичних характеристик, що формують суспільно активну особистість сьогодення; забезпечення на цій основі підготовленості кожного студента як члена суспільства до плідної трудової та інших видів діяльності. Краєзнавчий компонент туристичних пленерів спонукає студентів глибше пізнавати культурне середовище рідного краю, вивчати й досліджувати природу, довкілля, архітектуру, що корисно і для професійного, і для особистісного розвитку молоді.

Вважаємо, що набутий нами досвід є корисним для впровадження у практику інших навчальних закладів після адаптації до місцевих умов, специфіки закладів, віку студентів та інших особливостей.

Перспективу подальших розвідок вбачаємо в розробленні методичних рекомендацій для мистецьких факультетів ЗВО України з організації і проведення туристичних пленерів, що враховують регіональні особливості краю і традиції художньої освіти студентів на базі різних закладів вищої освіти.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Висікайло Т. В. Формування фахової компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у процесі пленерної практики : дис. канд. пед. наук : 13.00.04. Полтава, 2017. 243 с.
2. Бальсевич В. К. Физическая культура для всех и для каждого. Москва : Физкультура и спорт, 2002. 122 с.
3. Бусько А. Д. Методика роботи над архітектурним образом на пленері в процесі навчання живопису студентів художніх спеціальностей вищих навчальних закладів. URL: <http://naukam.triada.in.ua/index.php/konferentsiji/38-vosma-vseukrajinska-praktichno-piznavalna-konferentsiya-naukovadumka-suchasnosti-i-majbutnogo/94-metodika-roboti-nad-arkhitekturnim-obrazom-na-pleneri-v-protse-si-navchannya-zhivopisustudentiv-khudozhnikh-spetsialnostej-vishchikh-navchalnikh-zakladiv>.

4. Дмитрів Р. Фізичний розвиток учнів різних соціальних груп: стан і перспективи

дослідження в умовах полікультурного середовища // Освітній простір. 2014. Випуск 2. С. 137–145.

5. Дутчак М. В. Спорт для всіх в Україні: теорія та практика. Київ : Олімп. л-ра, 2009. – 279 с.

6. Носкова С. А. К проблеме совершенствования физкультурного образования в высшей школе непрофильного типа // VII Междунар. науч. конгресс «Современный олимпийский спорт и спорт для всех» : материалы. Москва, 2003. Т. 2. 381 с.

7. Пацалюк І. Інноваційні підходи до формування педагогічних компетентностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва у процесі самостійної роботи під час навчальних практик // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: педагогіка. 2018. № 3. С. 72–80.

8. Практикум технологій навчання. Методичні розробки практичних занять викладачів Вишницького коледжу прикладного мистецтва ім. В. Ю. Шкрібляка. Випуск 3. Вишниця. Вид-во ВКПМ, 2018. 177 с.

9. Руденченко А. А. Розвиток обдарованості студентів вищих навчальних закладів засобами етнодизайну: теорія і практика : монографія / за ред. д-ра пед. наук, проф. В. П. Тименка ; Ін-т обдар. дитини НАПН України. – Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2016. 376 с.

10. Сова О. С. Система навчальних завдань з пленерної практики майбутніх учителів образотворчого мистецтва // Мистецтво та освіта. 2016. №1 (79).

11. Сова О. С. Формування художньо-педагогічних умінь майбутніх учителів образотворчого мистецтва в процесі пленерної практики : дис. канд. пед. наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика навчання (образотворче мистецтво). Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова : Київ, 2018. – 325 с.

12. Семешко Е. Деякі особливості виконання пленерних етюдів як складової художньої освіти // Проблеми сучасності: збірник наукових праць. Луганськ : ЛДІКМ, 2010. – 217 с.

13. Туманов І. М. Рисунок, живопис, скульптура: теоретико-методологічні основи комплексного навчання : навч. посіб. Львів : Аверс, 2010. – 496 с.

14. Федорук О. К. Пленери як мистецький дискурс // Образотворче мистецтво. 2010. № 2/3. С. 2–6.

15. Шпак В. О. Основи живопису. Аквагель : навч. посіб. Київ, 2013. 256 с.

REFERENCES

1. Vysikailo, T. V. (2017). Formuvannia fakhovoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv obrazotvorchoho mystetstva u protsesi plenernoi praktyky [Formation of professional

competence of future teachers of fine arts in the process of plain-air practice]. (Doctoral dissertation, Poltava).

2. Balsevich, V. K. (2002). Fizychna kultura dla vsikh i dla kozhnogo [Physical culture for everyone and for everyone]. Moscow: Fizkultura i sport.

3. Busko, A. D. (n. d.). Metodyka roboty nad arkhitekturnym obrazom na pleneri v protsesi navchannia zhyvopysu studentiv khudozhnikh spetsialnostei vyshchykh navchalnykh zakladiv [Methodology of work on the architectural image of the plein-air in the process of studying the art of students of artistic specialties of higher educational institutions]. Retrieved from <http://naukam.triada.in.ua/index.php/konferentsiji/38-vosma-vseukrajinska-praktichno-piznavalna-konferentsiya-naukovadumka-suchasnosti-i-majbutnogo/94-metodika-roboti-nad-arkhitekturnim-obrazom-na-pleneri-v-protsesi-navchannia-zhyvopysu-studentiv-khudozhnikh-spetsialnostej-vishchikh-navchalnykh-zakladiv>

4. Dmytriv, R. (2014). Fizychni rozvytok uchniv riznykh sotsialnykh hrup: stan i perspektyvy doslidzhennia v umovakh polikulturnoho seredovyshcha [Physical development of students of different social groups: State and prospects of research in a multicultural environment]. Osvitnii prostor. Naukovyi zhurnal, 2, 137-145.

5. Dutchak, M. V. (2009). Sport dla vsikh v Ukraini: teoriia ta praktyka [Sports for all in Ukraine: Theory and practice]. Kyiv: Olimp. I-ra.

6. Noskova, S. A. (2003). K probleme sovershenstvovaniia fizkulturnogo obrazovaniia v vysshei shkole neprofilnogo tipa [On the problem of improvement of physical education in the higher school of non-specialized type]. Conference Proceedings «Covremennyi olimpiiskii sport i sport dla vsekhn»: Vol. 2 [“Contemporary Olympic Sports and Sports for All”]. Moscow.

7. Patsaliuk, I. (2018). Innovatsiini pidkhody do formuvannia pedahohichnykh kompetentnostei maibutnykh uchyteliv obrazotvorchoho mystetstva u protsesi samostiinoi roboty pid chas navchalnykh praktyk [Innovative approaches to the formation of pedagogical competences of future teachers of fine arts in the process of independent work during educational practices]. In Naukovi zapysky Ternopil'skoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Seriya: pedahohika: Vol. 3 (pp. 72-80). Ternopil.

8. Praktykum tekhnolohii navchannia. Metodychni rozrobky praktychnykh zaniat vykladachiv Vyzhnytskoho kotedzhu prykladnoho mystetstva im. V.Yu. Shkribliaka: Vol. 3. [Workshop on training technologies. Methodical handbook of practical lessons of teachers of the Vyzhnytsa College of Applied Arts. V.Yu. Shkribliaka]. (2018). Vyzhnytsia. Vyd-vo VKPM.

9. Rudchenko, A. A. (2016). Rozvytok obdarovanosti studentiv vyshchykh navchalnykh zakladiv zasobamy etnodyzainu: teoriia i praktyka [Development of gifted students of higher educational institutions by means of ethno-design: Theory and practice]. Kyiv: Vyd-vo NPU im. M. P. Drahomanova.

10. Sova, O. S. (2016). Systema navchalnykh zavdan z plenernoio praktyky maibutnykh uchyteliv obrazotvorchoho mystetstva [System of educational tasks in in plein-air practice of future teachers of fine arts]. Mystetstvo ta Osvita [Art and Education], 1 (79).

11. Sova, O. S. (2018). Formuvannia khudozhno-pedahohichnykh umin maibutnykh uchyteliv obrazotvorchoho mystetstva v protsesi plenernoio praktyky [Formation of artistic and pedagogical skills of future teachers of fine arts in the process of plein-air practice]. (Doctoral dissertation, Kyiv).

12. Semeshko, E. (2010). Deiaki osoblyvosti vykonannia plenernykh etiidiv yak skladovoi khudozhnoi osvity [Some features of the implementation of the plein-air etudes as a component of artistic education]. In Problemy suchasnosti: zbirnyk naukovykh prats. Luhansk: LDIKM.

13. Tumanov, I. M. (2010). Rysunok, zhyvopys, skulptura: Teoretyko-metodolohichni osnovy kompleksnoho navchannia [Drawing, painting, sculpture: Theoretical and methodological foundations of integrated learning]. Lviv: Avers.

14. Fedoruk, O. K. (2010). Plenery yak mystetskyi dyskurs [Plein-air as artistic discourse]. Obrazotvorche Mystetstvo, 2/3, 2-6.

15. Shpak, V. O. (2013). Osnovy zhyvopysu. Akvarel. [Basics of painting. Watercolor]. Kyiv.

Фижделюк Вера Юрьевна, заместитель директора Вишницкого колледжа прикладного искусства им. В. Ю. Шкрибляка, преподаватель рисунка, г. Вишница, Черновицкая обл., Украина, e-mail: verafizhdelyuk@gmail.com

Калинчук Евгений Георгиевич, руководитель физического воспитания Вишницкого колледжа прикладного искусства им. В. Ю. Шкрибляка, г. Вишница, Черновицкая обл., Украина, e-mail: vkpmcollege@gmail.com

Туристический пленэр: практический опыт работы со студентами

Рассмотрен туристический пленэр как форма работы со студентами колледжа в системе профессиональной подготовки специалистов изобразительного, декоративно-прикладного искусства и дизайна среды (на базе Вишницкого колледжа прикладного искусства им. В. Ю. Шкрибляка). Освещено педагогический потенциал туристического пленэра, сочетающий художественную, краеведческую и физическую воспитательную составляющие. Выделены этапы туристического пленэра: подготовительный, основной,

заключительный и советы по их реализации. Приведены методические рекомендации по выполнению студентами пейзажа в ходе пленэрной работы.

Ключевые слова: туристический пленэр, пленэрная практика, студенты колледжа, краеведческая работа, физическое воспитание.

V. Yu. Fyzhdelyuk, Deputy Director of Vyzhnytsia College of Applied Arts named after V. Yu. Shkribliak, graphic designer, Vyzhnytsia, Chernivtsi region, Ukraine, verafizhdelyuk@gmail.com

Ye.G. Kalynchuk, head of physical education of Vyzhnytsia College of Applied Arts named after V. Yu. Shkribliak, Vyzhnytsia, Chernivtsi region, Ukraine, e-mail: vkpmcollege@gmail.com

Tourist plein air: practical experience with students

The tourist plein air is considered to be a form of work with college students in the system of professional training of specialists in fine arts and crafts and design of the environment (based on the Vyzhnytsia College of Applied Arts named after V.Yu.Shkribliak).

The pedagogical potential of the tourist plein air, that combines artistic, ethnographic and physiological and educational components is highlighted: the formation of special skills in the professional training of students, the study of regional features, cultural-historical and natural monuments of Transcarpathia, physical development, which has a positive impact on health and the life of young people, improves its physical capacity and beauty of appearance.

The stages of the tourist plein air are set out: preparatory, main, final and advice on their implementation in the conditions of the college educational process.

The methodical recommendations for students to complete the landscape in the course of plenary work are presented, the stages of the work are highlighted, the basic principles of work in the open air are formed, the forms of work with the students after the completion of the plenary practice are proposed: the creation of the catalog, the conduct of the exhibition.

The article describes the content of regional studies in the course of the tourist plein air as a component of education, which makes it possible better understanding of the history, geography, customs, rituals and traditions of the native land.

The forms of physical education, which are expedient for use in the conditions of the tourist plein air: competitions on the tourist equipment, mobile games, relays and complexes of physical exercises in the open air, quenching (by air, water, sun, walking bosonings) are given.

Key words: tourist plein air, plenary practice, college students, local studing work, physical education.

Стаття надійшла до редакції 20.04.2019 р.